

CASALS BERGÉS, Quintí (2016)

La guerra del Francès a Catalunya: una nòmina del seu poder polític (1808-1814)

Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació de Lleida, 414 p.

ISBN 978-84-16452-10-1

Quintí Casals és un historiador seriós, que no es deixa portar per la imaginació o les modes. És un historiador d'arxiu. El conec de fa molts anys. Ho vaig comprovar com a membre del tribunal que va jutjar la seva tesi doctoral, *La Lleida dels progressistes (1840-1843)* (Universitat de Lleida, 1999), dirigida pel professor Manuel Lladonosa, que obtingué la màxima qualificació i és un referent en la historiografia catalana i espanyola.

La seva obra és molt àmplia, dedicada preferentment a l'estudi de la revolució liberal a Lleida en tot el seu vessant. Entre els seus llibres cal citar: *Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX* (Universitat de Lleida, 1999); *El trienni progressista a la Lleida del segle XIX: la regència del general Espartero (1840-1843)* (Lleida: Pagès, 2000); *Polítics de Lleida: el poder local i les seves mutacions a través del temps (1716-1868)* (Universitat de Lleida, 2002); *Els inicis de la historiografia contemporània a Lleida (1750-1860)* (Ajuntament de la Pobla de Claramunt, 2010); *Modernització i Renaixença a la Lleida del segle XIX* (Universitat de Lleida, 2013); *La representació parlamentària en Espanya durant el primer liberalisme (1810-1836)* (Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 2014).

El llibre que ressenyem és una obra de maduresa i constitueix una aportació cabdal per al coneixement de la guerra del Francès a Catalunya. L'objectiu d'estudi central és conèixer el personal que exercí el poder durant aquests anys tràgics, de 1808 a 1814, una nòmina de 666 persones, 506 de les quals ho van fer des de les juntes corregimentals. Per fer aquest estudi detallat i de tanta magnitud es necessita conèixer en profunditat aquest període his-

tòric de la guerra en el marc català i espanyol. L'autor ho remarca a la introducció del llibre: «En el present treball abordarem l'estudi de l'elit de govern a Catalunya durant la Guerra del Francès des de tots els àmbits institucionals possibles i amb una voluntat nominal exhaustiva» (p. 14). I és important perquè no solament té presents les primeres figures, els vint-i-dos diputats catalans que van participar a les Corts de Cadis, sinó també les persones més properes als pobles i a les juntes que es van formar des de l'inici de la contesa per fer front a l'ocupació napoleònica del territori.

Aquest moment de 1808 és d'importància capital pel buit de poder que es va produir, per la ineficàcia i traïció de les institucions oficials, i també per la crisi estructural que es posà de manifest a tot Espanya. Calia imaginar uns nous poders per fer front a la guerra d'ocupació, coordinar la resistència i crear noves institucions de poder que, aplicant les reformes, donessin solucions als greus problemes estructurals econòmics i socials existents. Calia consolidar les institucions nascudes des de baix, per tant, revolucionàries, davant la concepció del poder de l'Antic Règim, de caràcter autoritari i absolutista.

L'autor va desgranar al llarg del llibre tots els organismes de poder que sorgiren en el territori català i la seva prolongació en l'àmbit espanyol per lluitar contra la invasió francesa des de la base. Estudia el primer nivell de poder resultant dels aixecaments contra el francès, que conformaren les juntes locals i les catorze juntes corregimentals entre 1808 i 1812 (uns cinc-cents ciutadans de tots els estrats socials). A les catorze juntes corregimentals cal afegir, en determinats moments del conflicte, tres juntes més: Igualada, Granollers i la Seu d'Urgell, que inicialment formaven

part dels corregiments de Vilafranca, Mataró i Puigcerdà.

Després es fixa en el segon nivell de poder, àmbits de representació superior: la Junta Superior de Catalunya, que actuà entre 1808 i 1812, conformada per un delegat de cadascuna de les catorze juntes corregimentals. També analitza els quatre congressos provincials que es conformaren a Catalunya (Manresa, Solsona i dos a Tarragona), amb diputats enviats per les catorze juntes corregimentals, per solucionar les situacions d'emergència en els moments més difícils i mantenir la lluita i la llibertat del Principat i d'Espanya. Finalment, analitza les juntes electorals reunides per escollir els representats a Corts, que sumarien uns dos-cents individus. Amb les Corts extraordinàries sorgí la Constitució de 1812, que preveia les diputacions. A Catalunya es creà la Diputació provincial, imposada el 1812 de forma precipitada contra el parer de la Junta Superior, que la va substituir. També aquest nivell de poder és objecte d'anàlisi.

L'estudi posa en relleu que tot el personal que va conformar el poder polític a les juntes, els congressos i la Diputació va servir com a plataforma de projecció personal i política dels seus vocals cap a càrrecs nacionals de més responsabilitat política. D'entre ells van sorgir els diputats a Corts, amb ideologies diverses: una minoria era liberal i la majoria, absolutista. D'aquesta manera tan particular i detallada, l'autor considera per primera vegada tot el procés polític de la guerra del Francès, des del seu inici fins a la seva plasmació definitiva, la reunió d'unes Corts representatives en representació de la sobirania nacional. A Cadis es conforma la nació espanyola moderna mitjançant les Corts, que representen tota la nació. El nombre de polítics que van participar en tot el procés —juntes locals i corregimentals (de 357 membres inicials els primers mesos fins als 500 entre 1808 i 1812), Junta Superior (uns 80), diputats provincials, electors i diputats a Corts (més de 80)— sumen un total de 666 individus.

L'autor ens dóna també una imatge sociològica del poder a la Catalunya de la guerra del Francès. D'una banda, estudia l'elit catalana en bloc i, de l'altra, segons sigui la seva adscripció política: coneixement individual (professió, corregiment, càrrecs) i projecció en el grup de poder, que apostà per la conservació de l'ordre social establert i el retorn a la situació administrativa prèvia a 1714. Es tracta d'una revisió prosopogràfica que aporta llum al component humà que organitzà la resistència contra el francès. A partir dels prototipus sociològics del polític català establerts, els compara amb els de la resta de l'Estat per veure'n les semblances i diferències. Aquest treball és innovador i rellevant; de *facto* no s'ha fet encara en altres regions d'Espanya, tot i la celebració del recent bicentenari de la guerra de la Independència.

L'autor entra de ple en els debats historiogràfics. En la qüestió prioritària de la formació de les juntes espanyoles, si hi hagué un factor revolucionari popular que les va originar o foren una fundació institucional com a conseqüència de l'influx polític que prenia la nació, introdueix un matís important. Les juntes que sorgiren de revoltes populars foren nomenades en part per elecció (de l'estat noble i eclesial) i no pas per aclamació. Els membres de les juntes d'iniciativa institucional provenen del poder de l'Antic Règim. A l'imaginari de l'època, fins i tot per al pensament tradicionalista, absent el rei el poder retorna al poble o la nació en sentit liberal. Tanmateix, aquell poder fou ràpidament canalitzat pels sectors privilegiats de l'Antic Règim per neutralitzar el seu poder revolucionari. Jo mateix ho vaig posar de manifest en la meua tesi doctoral (1981) i després en la recerca que he fet sobre el moviment espanyol de les juntes en posar en relleu que aquests organismes van esdevenir l'instrument de la revolució liberal espanyola fins que es van consolidar (1808, 1820, 1835, 1836, 1840, 1843, 1854 i 1868). Així mateix, les juntes foren ins-

truments de modernització política, de creació d'opinió pública, si més no de la visualització del component territorial plural de les Espanyes, i referent del republicanisme federal català i espanyol al llarg del segle XIX.

Respecte de la formació de les juntes corregimentals, l'autor remarca el fet que només en cinc casos (la Seu d'Urgell, Puigcerdà, Talarn, la Vall d'Aran i Martorell) sembla que no es va produir un aixecament general del poble contra les autoritats. Crida l'atenció que a les juntes que sorgiren d'aixecaments populars espontanis es crearen assemblees més àmplies (Manresa, 53 vocals; Tarragona, 42; Igualada, 34; Vilafranca, 33 i Lleida, 30). Aquí trobem un major nombre d'individus de les classes no privilegiades (menestrals, pagesos i professions liberals). La resta no tenien més d'onze vocals (la Seu d'Urgell, 9; Talarn, 8; la Vall d'Aran, 5 i Martorell, 11). Això li permet afirmar que, en els primers moments, el furor revolucionari portà en gran manera a la socialització del poder, ja que les autoritats, per controlar-lo, havien de donar entrada a representants dels gremis i col·legis professionals (p. 193).

Són il·lustratives les observacions que fa sobre el caràcter social predominant a les juntes: predomini de l'element civil (sense càrrecs previs) a les juntes de Lleida, Manresa, Vic, Vilafranca, Mataró i Granollers, fruit de la mateixa revolució. Un altre grup de juntes (Tortosa, Cervera, la Seu d'Urgell i Talarn) tenia un component majoritàriament eclesiàstic, per damunt del 50% dels seus membres. Quatre eren d'inspiració consistorial (Igualada i Puigcerdà) o governamental (Martorell i la Vall d'Aran). Tres juntes (Girona, Figueres i Tarragona) tenien una forta presència militar. Només quatre de les disset juntes corregimentals es constituïren amb delegats de tot el corregiment. A mesura que transcorre la guerra, s'observa que una sèrie de grups (advocats, notaris i pagesos) van ampliar la seva presència a les juntes

en detriment de menestrals, militars, eclesiàstics i nobles.

Una altra aportació cabdal del llibre és l'explicació amb claredat del procediment d'elecció a diputats a Corts en tres fases, sufragi universal però indirecte. A Catalunya, seguint el cens de 1797 que fou aplicat, hi podien participar 220.612 veïns d'una població total de 858.818 habitants (un 25,69%), xifra superior a la resta d'Espanya, que representava un 23,55%. Per primera vegada tenim, a través de les taules que ens aporta aquest llibre, una visió detallada de tot el procés polític: els electors catalans de la Junta Electoral Provincial de Catalunya, 48 delegats, que escolliren els 17 diputats a Corts propietaris i 5 suplents, l'ordre d'elecció dels diputats i l'estudi prosopogràfic i condició social dels diputats, la seva ideologia i la participació del grup català a les Corts. Certament, el bicentenari ha aportat les biografies dels diputats catalans, però la visió global de tots la trobem de forma exhaustiva en aquest llibre.

Respecte a l'adscripció ideològica dels dirigents catalans durant la guerra del Francès, Quintí Casals confirma que el seu objectiu predominant fou mantenir el realisme i recuperar l'estatus polític confederat de l'època dels Àustries, tal com es posa de manifest en el mandat de la Junta de Catalunya als seus diputats a Corts del 13 d'agost de 1810. Majoritàriament, els diputats catalans es van adscriure al grup realista i reformista del Parlament per a les qüestions jurisdiccionals generals, i, seguint el mandat de la Junta Superior en nom de la província de Catalunya, intentaren recuperar els privilegis forals i les antigues constitucions. Solament trobem cinc diputats autènticament liberals: Aner, Navarro, Capmany, Espiga i Utgés, mentre que els disset restants fluctuaren entre el grup de reformistes (6) i els absolutistes (11).

Els annexos del llibre són una eina fonamental per als investigadors. Permeten al lector tenir una visió detallada i global

de tot el procés polític i del personal que participà en la guerra de Francès. Aquest llibre, per la informació que aporta, caldrà tenir-lo present en qualsevol estudi sobre els polítics catalans de la primera meitat del segle XIX. Confirma el paper que les juntes tingueren en la socialització política de la població urbana i mostra l'heterogeneïtat d'aquests organismes i el control de les institucions per part dels dirigents de l'Antic Règim (eclesiàstics, nobles i militars) per damunt de pagesos, menestrals i comerciants. Els membres d'aquesta elit mantingueren una ideologia reialista i

mostraren un distanciament amb la realitat corregimental i local. En tot cas, les classes dirigents manifestaren el desig de recuperar l'estatus de Catalunya anterior al 1714. No volien cap revolució de caràcter social i radical.

Potser l'autor és massa modest quan assenyala al final del llibre que la seva obra aporta poca cosa a la conceptualització historiogràfica. Al contrari, aquest llibre permet entendre la realitat social de Catalunya en aquests anys i —com afirma el professor Josep Fontana al pròleg— ens serveix per repensar la guerra del Francès.

Antoni Moliner Prada

Universitat Autònoma de Barcelona

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/manuscrits.162>

